

Zeitschrift: Die deutschen Mundarten : Monatschrift für Dichtung, Forschung und Kritik

Band: 4 (1857)

Artikel: Schmidt's Idioticon Bernense : Schluss.

Autor: Tobler Titus

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-179154>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 09.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Schmidt's Idioticon Bernense.

Mittheilt von Dr. Titus Tobler.

(Schluss.)

Usla, in pascua mittere pecudes; in vulgus edere; evacuare. *der weier usla, stagni obturamentum tollere.*

Usläschle, exhaustire crumenam aliquius.

Usmache, denigrare; luxare. *der arm usmache, brachium suis sedibus movere.*

Usmödele, exornare. *er het sis hus recht usgmödelet, multis elegantiis aedes suas condecoravit.*

Usnugge, exhaustire fundum.

Usöd, turbulentus.

Uspuze, extergere; objurgare.

Usrächne, calculum ducere. *di frauw het usgrächnet, terminus enitendi foetum secundum hujus mulieris calculum expiravit.*

Usrumme, cacabum radere ad comedendum reliquias pultis.

Ussäkle, expendere pecuniam.

Usschintlig, excoriatus. *mager wie n'e usschintlig, totus ossa atque pellis. Plaut.*

Usschla, exire, exitum habere; scabie obduci, frequenti usu balnei pruriginem contrahere.

Usschöne, excusare.

Usseabe, deorsum forinsecus. *usse nache, foris. usse ufe, sursum forinsecus. usse n'umme, alicubi foris, circa exterius latus.*

Ussedüre, exterius.

Ussefrieg, ab exteriore latere.

Ussekönne, memoria tenere.

Ussesäge, recitare.

Ussesta, foris stare; nondum solutum esse, de foenore debito usurpatum.

Usspanne, der buch mit ässe usspanne, ventrem cibis distendere.

Usstaa, studiis valedicere.

Ustage, tempus vernum.

Usteile, dispertire, ingerere pugnos.

Uswarcke, dialect. Hasl., purgare prata tempore verno.

Uswüsche eine, dialect. Hasl., acriter perstringere aliquem.

Uszelle, finem dicendi facere.

Usziesi, dialect. Hasl., removere se.

Utter, lutra. *er stinckt wie n'en utter, intolerabilis est ejus foetor. de utter jage mit eim, suadere alicui actionem, qua simplicitatem suam prodat.*

Uwatlich thue, minus dextre rem tractare.

Uwirsch, inquietus, factiosus; turbulentus. *uwirsch mache, exturbare alicui mentem.*

Verabe, profundius. verfüre, anterius. verhindere, posterius. verine, interius. verobe, altius. veruse, ulterius. verusse, exterius.

Verbängig, heredium alicujus tutelae committere, ne heres pro libitu fruatur.

Verbauwerle, aedificando et reaedificando opes suas debilitare.

Verblaffe, effutire.

Verbönné, invidere.

Verbrüggé, post luctum cohibere lacrymas.

Verbringé, perficere. *er mag das chum verbringe, huic negotio vix sufficit. verbringe möge, ad laborem vel negotium sufficientibus instructum esse viribus. er ma das nit ver-*

<i>bringe, ad hunc laborem vires non suppetunt.</i>	<i>so hät er nit als wider verhönt, si tacuisset, non omnes nostri conatus forent irriti. verhönt, obtusus. es verhönts mässer, culter acie obtusa.</i>
<i>Verbuze, dilapidare opes. verbüzerle si sach, nimio comptu bonis suis exui.</i>	<i>Verhürsche, perplexum reddere.</i>
<i>Verbyge, strue lignorum tegere. d' fenster verbyge.</i>	<i>Verigle, pilis horrere; corpore vestituque incomposito esse.</i>
<i>Verchessle, discursitando perdere. es chind verchessle.</i>	<i>Verla, liquefacere.</i>
<i>Verchlappe, effutire; eine, denigrare aliquem.</i>	<i>Verläutsche, ignaviae se dedere.</i>
<i>Verchräze, ex inadvertentia aliquid reponere, ut frustra dein quaeratur.</i>	<i>Vermäär, pollet viribus.</i>
<i>Verfladere, evanescere.</i>	<i>Vermache. der zapfe ver macht wol, obturamentum subereum bene claudit. vermache e fläke, delere, diluere maculam.</i>
<i>Verfülle, opplere.</i>	<i>Vermeistere, nimia cura et diligentia rem perdere, nimio perfectonis studio opus imperfectum dare. vermeisterlösle, molli vitae rationi assuefacere aliquem. vermeisterlöslet, molliter tractatus, pullus Jovis.</i>
<i>Verga, perire. verga e n'unnglägeheit, frequenti ambulatione malum pellere.</i>	<i>Vermoste, molles fructus comprimere.</i>
<i>Vergänggele, minutis perdere; sis gelt, si zyt, rebus minutis pecuniam dissipare, tempus perdere, decoquere pecuniam, opes rebus nullius momenti.</i>	<i>Vermoüke, furtim subducere. vermoükter weis, furtim.</i>
<i>Vergiss, dialect. Hasl., ne dicam.</i>	<i>Vermüpfte, contemnere. vermüpft, ubique expulsus, ab omnibus derelictus, destitutus.</i>
<i>Vergölesi, stupidis oculis rei inhaerendo tempus perdere.</i>	<i>Vernache, proprius.</i>
<i>Vergöütsche, de copia liquoris perdere, cum saepe ex uno vase in aliud transfunditur.</i>	<i>Vernagle. e sach vernagle, rem aliquam in tuto collocare.</i>
<i>Vergreede, vergreede, ad lineam rectam ducere; aequare.</i>	<i>Verniete ds erb, obpessulare heredium; idem quod verbäriga.</i>
<i>Vergryne, post luctum cohibere lacrymas.</i>	<i>Vernüele, rimando terram inaequabilem reddere.</i>
<i>Vergüfle, aciculis undique compingere.</i>	<i>Vernütige, nihil aestimare; parvi pendere; contemnere.</i>
<i>Vergurt, dialect. Hasl., malitious.</i>	<i>Verräkle, fama confici.</i>
<i>Verha, d' sicht, occultare faciem; d' wunde, comprimere vulnus; d' thüre, obniti aperienti januam; praesistere, impedire. es verhet si ds rägne, coelum pluviae reluctatur.</i>	<i>Verrätsche, deferre aliquem; arrodere famam alicujus.</i>
<i>Verhause, scindere; verbis labi.</i>	<i>Verredet, juramento se obstringere.</i>
<i>Verhauzle, incomtos capillos habere.</i>	<i>Verrüchte, evaporare, evanescere.</i>
<i>Verheje, perdere, pessundare.</i>	<i>Verrüeffe, divortium e suggestu proclamare.</i>
<i>Verhinke, perdere, pessundare.</i>	<i>Verschäfle, incaute dissecare, ut inservire non possit.</i>
<i>Verhöne ds messer, obtusum reddere cultrum; perdere. hät er gschwige,</i>	

Verschiesse, mentis impotem esse, in morbis.
Verschläke, ferculis opes suas obligurire.
Verschleike, clam se subducere, pensum negligere.
Verschlüffe, proripere se.
Verschlürze, perdere, prodigere.
Verschmeje, erubescere, obtumescere.
Verschmürze, cum dolore, poenitutine oblivisci.
Verschnäpfe si, ex inadvertentia sermonis mysterium prodere.
Verschrize, scindere, lacerare faciem, manus etc.
Verschüpfē, contemnere.
Verseē, caecutire.
Verseije, de scelopeto dicitur, cum pulvis pyreus extus inflammatus interiorem non accedit; scopum non attingere.
Verseüe, versöüwe, conspurcare, contaminare, inquinare aliquid; si, conspurcare se, impari connubio dishonestare se. er wurd meine, er versöüte si, wen er mit mer gieng, rubori sibi duceret, me habere comitem.
Verspreite, expandere.
Verstümpfe, truncare, verb.; verstämpfet, adj. et adverb.
Verteile si, in res dispertiendas sibi nihil aut minimum tribuere, portionem suam alterere.
Verthörle, ludere cum infantibus ad tempus fallendum.
Verthuesi, amplum spatium occupare.
Vertrappe, pedibus conterere.
Vertrölle, si sach, perpetnis lithibus opes suas minuere.
Vertrümpele, manipulatione discedere.
Vertrybe, dialect. Hasl., famam spargere.
Vertwelle. eine vertwelle, dialect. Hasl., tempus fallere.
Verzäne, dialect. Hasl., appetere aliquid. es verzänt mi, cupidus sum.

Verzwake, immutare. d' wort verzwake, verba alicujus in pejorem partem interpretari.
Viertme, quartus.
Voll. z' vollem, plenarie, optime, maxime. das gfalt mer z' vollem wol, hoc mihi perplacet. schla der nagel z' vollem i, clavem penitus incutias. dialect. Hasl. im vollzug sy, antecedere.
Vonenandere ha, a se invicem fructum capere; removere. d' händ vonenandere ha, removere manus. aperire; ds mul, der sac.
Vorabe, anterius deorsum. Vorabe ha, prono corpore incedere, incurvare se. voraane, in antecessum; prius, ante. vordüre, anterius in circuitu. vorſtire laufse, praecurrere, praeverti. vornache, a fronte; prius. es ist scho vornache gseit worden, jam ante dictum est. vorufe, anterius sursum. vorumme cho, sententiam mutare. voruse, in exteriore parte aedificii. vorusse, foras. vorzuche, ante. Vorachō, prior antecedere; primum locum consequi.
Voranega, praecedere, antevertere.
Voranegä, solvere ante terminum constitutum.
Voranela, velle, ut aliis praecedat.
Voranenä, ante terminum sumere; de certitudine rei futurae non dubitare. er näms nit vorane, pro certo habet.
Voranésäge, praedicere; affirmare. i säge der das vorane, certum affirmo.
Vorasta, primus ordine stare.
Vorbha, cautionem adhibere; conditiones praescribere.
Vorewägg, in antecessum. i säge der das vorewägg, id te in antecessum, in omnem eventum moneo. du hättist das sölle vorewägg sinne, haec tibi praemeditanda fuissent. vorewägg nä, antecipere; wüsse, praenoscere.
Vorga, curam gerere alicujus; officiis

se commendare apud aliquem. vorgängeri, quae curam habet puerperae.

Vorgä, cedere, largiri. was wit mer vorgä, quantum dabis, ut in certamine pares simus?

Vorha, exprobrare; obvertere; visum intercipere.

Vorinega, per anteriorem partem aedificii intrare; corpus incurvare eundo; ambulando poplites sibi invicem obvertere; der schuz ist im vorinegange, adverso ictu vel vulnere recidit.

Vormache, pensum excedere.

Vornä, partem sumere ante aequalem rerum partitionem.

Vorne, coram.

Vornenummē, alicubi ante.

Vorsta, coram stando visum intercipere.

Vorständler, parochi titulus apud agricolas.

Vorsy, augurari. es isch mer vor, animus mihi praesagit.

Vortel, praerogativa. er hat dem sun der vortel vermaht, per testamentum filium suum potioris partis bonorum suorum haeredem instituit. vortel, compendium. er het e vortel brucht, compendio usus est, arte. vörtele, suo proprio commodo studere, callide rem agere. er het da gvörtelet, fraudulenter rem egit. vörteli, solertia. er weis alli vörteli, in negotiis acer est et industrius.

Vorzug, dialect. Hasl., imputatio culpae.

Waale, linguam Gallicam vel incognitam loqui; foemina ita loquens.

Waar, possessio pecudum.

Waase, cespes. uf em waase size, per herbam sedere.

Waatlich, dextere, non sinistri ingeni. d' sach waatlich agryfe, rem rite aggredi. waatliche, waatlige, mores in melius mutare, rusticitatem excutere, detergere.

Wacht für, excubiae in summitate montium. solent enim Helvetii irruptionem

hostium accensis ignibus unius horae spatio omnibus incolis annunciare.

Wädele, ambulando posteriora versari.

Waffle, os caninum amplum; e bösi, os improbum; placentae genus forcipe testum; deglutire. wäffele, ogganire. wäffeli, osculum obloquens.

Wäg. *Charrwág*, via publica, per quam currus vehuntur. der läz wäg, devia. der läz wäg ga, declinare de via. der läz wäg chere, alege, intima extus vertere, induere. wele wäg du wit, pro lubitu tuo. nims wele wäg du wit, utcunque tibi placet rem interpretare. eim öpis über e wäg lege, impedire aliquem in cursu suo, fortunae alicujus moram injicere. über e wäg louffe, contingere ad impedimentum. es ist mer öpis über e wäg gloffe, inopinato casu propeditus fui, forte obstitit, quo minus. us em wäg sy, absurde dictum, factum esse. es ist nit gar us em wäg, sat bene dictum, sat commode factum est. ab wäg ga, e conspectu discedere. gang mer ab wäg, appage. uf kei wäg, nullo pacto, modo, nulla ratione. es wot uf kei wäg grate, quacunque ratione rem aggredior, stat opera. dä wäg, rusticis: des wägs, hac ratione. dä wäg überchäm er alls, rebus sic comparatis omnia in commoda ejus redundarent. dä wäg, huc. chär di dä wäg, huc te converte. i wäg cho, impedimento fieri. er ist mer i wäg cho, coepit mihi obstaculo esse. e wäg gä, viam, modum, rationem dictare, docere. ei wäg wie der ander, quavis via, ratione. du must ei wäg wie der ander zale, nihil minus solvendum est. in eine wäg, nihil minus, hoc non obstante. dehin und dewäg, absque nulla restrictione. der wäg vermache, subvertere ali-

<i>cujus consilia. wäg mache, itus sibi complanare ad honores. der läng wäg uf e bode lige, corpore toto humili prostratum esse.</i>	<i>lupum dicunt. wantschig, gulosus. wantsche, devorare.</i>
Wäger, certe.	Wärch, cannabis.
Wägge, vecte tollere.	Wärche, operari, defatigare, exercere, vexare. wärche eim, operam locare alii cui. <i>wärchma, operarius, multi laboris homo.</i>
Wäggħa, amovere.	
Wagle, cunae; cunas agitare. a waag, libra.	Wärli, re vera.
Währe, praestare aliquid, sartum tectum praestare. währscheft, <i>wärscheft, solidus, durabilis; cautio.</i>	Wäse, tumultus, strepitus. es wäse mache, ha, tumultum excitare.
Walm, monticulus herbae resectae in prato, ad modum undarum; undatio aquae bullientis in olla.	Wäselig, probae vitae; satis bene.
Walple, vacillare.	Wasser. z' wasser werde, in lachrymas fundi. z' luter wasser grine, <i>idem. nit ds wasser dervotrage, omni prorsus utilitate carere.</i>
Wältsche, linguam Gallicam loqui.	Wätte, intorquere, implicare.
Wand. er geit umenandere wie der schatte a der wand, umbram videbis, non hominem. um d' wänd ummeschla, sollicitationibus obliquis aliquid ambire. d' wänd uſlouffe, operam ludere. wen ihm das nit gschnökt, so louff er d' wänd uf, si hoc improbaverit, superos aut inferos compellat.	Wätte, jugare.
Wandle, exteras regiones peragrare.	Wäye, placenta; flare.
Wändle, dialect. Hasl., foenum versare.	Wedele, fasces virgultorum.
Wantsch, vorax. <i>Aegyptii Quontsch</i>	Weder, nisi.
<i>masc. sing.</i>	<i>neutr. sing.</i>
n. <i>wele, qui.</i>	<i>weli.</i>
g. <i>welesse, wesse, cuius.</i>	<i>welere.</i>
d. <i>welem, wäm, cui.</i>	<i>welere.</i>
a. <i>wele, quem.</i>	<i>weli.</i>
v. <i>caret.</i>	
a. <i>welem, wäm, quo.</i>	<i>welere.</i>
<i>masc. plur.</i>	<i>neutr. plur.</i>
n. <i>weli, qui.</i>	<i>weli.</i>
g. <i>weler, quorum.</i>	<i>weler.</i>
d. <i>wele, quibus.</i>	<i>wele.</i>
a. <i>weli, quos.</i>	<i>weli.</i>
v. <i>caret.</i>	
a. <i>wele, quibus.</i>	<i>wele.</i>
Haec omnia interrogative sumuntur, sed pronomen qui, tanquam articulus post-	positivus per omnia genera, casus et tempora habet wo. dä ma, wo; der

frouwe, wo ; däm tier, wo ; di manne, wo ; der frouwe, wo ; dene tiere, wo.
Welle ita flectitur : i wott, du wottisch, er wott, mer wey, der weit, si wey. imperf. i wette. perf. i ha welle. fut. conj. i wirde welle etc. der hätti und der wetti gange enandere nüt a, inter velle et habere est magna differentia. in eine welle, comprehendere, intelligere, sumitur negative tantum. es wot nüt i n'ihm, acies ingenii ejus est obtusior, durum est ei ingenium. weli, arbitrium. i ha n' im d' weli gla, in arbitrio ejus reliqui. du hest d' weli, elige, cunctationi non datur locus.

Wettig, quale.

Winterig, pabulum pro hyeme. winterle, propinquam hyemem minari.

Wintsch, gracilis, de statura hominis.

Wirs, pejus. wirse, luxare membra.

Wit, laxus. si z' wit usela, sermonis ansas dare (Cic.), altum petere, unde difficilis est redditus (s. usela). wit usezelle, futura tempora sibi promittere. me soll nit witer usezelle, as uf e mornderige tag, und das chum, quis scit, an deus adjicit hodiernae diei crastina tempora. Hor. e sach wit wärfte, pernegare. me het ne vexiert, er sig e hochziter, aber er hets wit gworffe, spem futuri matrimonii audacter, palam elusit. i ha n'im gseit, er überchömgli e posie, er hets nit wit gworffe, de munere publico propediem ei futuro gratulanti non multum reluctatus est. witi, z' wit la cho, sero medicinam parare. me hets z' wit la cho, es ist nüt me z' hälfte, malum nimis est exacerbatum, quam ut remedium possit adhiberi. der schimpf z' wit tribe, jocum non temperare, exasperare facetias. witi, longinquitas; locus spatirosus. e grossi witi,

locus longe lateque patens. e grossi witi inä, amplum spatium occupare. i d' witi gsee, res longe remotas visu capere. e sach i d' witi zie, rem procrastinare. guet fründ i der witi sy, e longinquo amicitiam colere. eine i der witi ha, cum adversario suo procul a praesidiis rem habere. er schint häpscher i der witi, procul spectatus plus gratiae habet. d' witi schadt ihm nüt, quo plus removeas, eo majorem gratiam acquirit. i der witi sy, procul abesse a domo. d' witi nä, elabi, effugere. wite, dilatari, laxari.

Wittere, anxie queri.

Wittig, viduus.

Wo (s. wele).

Wodüre, quo versus. Wonuse, quò.

Wol, immo, quidni, certe. quaest. du bist nit da gsi, resp. wol, non adsuist! quin immo, certe adfui. wol, ad minimum. wol ab, profundius. wol hindere, interius (?). wolnache, proprius. wol use, altius. wol use, longius. wol rächts, wol lings, non parum ad dextram (ad sinistram). wol ha, difficulter solvi posse. wol i sine sache sy, res suas salvas habere. wol aga, feliciter cadere. es ist wol aggange, das de di fründ hest mit der gno, feliciter cecidit, quod amicum tuum habuisti comitem. das präsent ist wol aggange, donum illud comprobatum et acceptum est. wol ga, de musica. das geit wol, schön, suavis est vocum et instrumentorum concentus. wol cho, commodum esse. das buech ist mer mängmal wol cho, liber iste mihi saepe fuit magnae utilitatis. es chunt der wol, das de nit under de frömbde bist, bene habet, quod tuum habites, vivas. wol gmacht sy eim, non displicere. er ist mer wol

gmacht, per me quidem nihil in hac re immutabitur, non improbo institutum tuum, non repugno. wol dā lige, nullo nostro incommodo jacere. wol z' wäg sy, integræ valetudini restitutum esse. wol fürcho, facile vitam tolerare, sustentare. woole, revalescere, recreari. wolhäbedig sy, locupletem esse. wolghörig, wol schmökig, vide ghörig, schmökig.

W o r t, es guets, vox plena, canora. ds wort darthue, perorare, verba facere. es guets wort für eine darthue, intercedere pro aliquo. worte, intercedere pro aliquo; disputare.

W o u l e, latrare.

W ü e l e, magnum incrementum capere, de frumento.

W u e s t, homo sordidus; sordes. wuest i d' milch mache, interpellare laetiam, pacem turbare, res quietas confundere. wuest, magna copia. wüest, deformis. e wüesti sach, indignum facinus, factum impudens. wüeste, de forma, venustate sua perdere. es wüestet, coelum se obnubilat. wüesteli, homo omni turpidinis nota insignis.

W u e s t e, tussi laborare.

W u n d e r. es müest der wunder thue, mirum, mehercle!

W ü r g e t e, dona, quae conferuntur granulantibus ob diem nativitatis aut nomen baptismale.

W ü ü s c h, fasciculus,

W y l e, variare. de morbo dicitur.

z'. z' aabe, vespera. z' aabe n' ane, versus vesperam. z' äbne füeße, junctis pedibus. z' alp schicke, pastum mittere in montes. z' älsmal, hunc temporis. z' ännerist, ad extremum. z' ännerist äne, ad ultimam extremitatem. z' marfle schlal, si, otio se dare. componitur ex zum arfle schlal, uti dicimus d' hand überenandere schlal, ignaviae se

dedere. z' marfle schlal, tota hyeme destertere. z' arme tage cho, depauperiari. z' ässe mache, famem stimulare; bei eim, epulis adhibere. z' bake schlal, edere. er het braf z' bake gschlage, fame stimulatus multum cibi sumsit. z' bärg, pastum in montibus. z' best rede, intercedere pro aliquo. z' blossem, nude. er ist z' blossem daher cho, pauper adventavit. z' blosse füesse, discalceatus; z' blosse hände, vacuis manibus, inermis. z' bode rede, sermocinando omnia enucleare. z' bösem, ad nocendum. z' bösem welle eim, infensum esse alicui. z' böst rede eim, male loquendo de aliquo eulpam ejus aggravare. z' brosme, minutim. es ist alles z' brosme ufgange, ne vestigium quidem ciborum vel opum reliquum fuit. z' cher cho, cui libet secundum ordinem sufficere. z' chilt, lucubratum. z' dorf ga, invisere amicos. z' gläbe ha, vide läbe. z' driste, ter, dialect. rust. z' gli, citius, quam opportuit. z' glichem, promiscue, aequaliter; aequis partibus, passibus. z' guet ha, aequi bonique consulere. z' guetem, in commodum alicujus. z' guetem welle eim, propitia voluntate esse erga aliquem. z' halbe meh, duplo plus. z' hand, dialect. Hasl., ad vesperam. z' hand nä eine öperfür, ad satisfaciendum compellere; cogere aliquem; vexare. das mittel het n'e rächt z' hande gno, ab hoc remedio dolores et cruciatus sensit. z' hande cho, occurrere. es ist mer no nüt söttigs z' hande cho, tale mihi nunquam contigit. es chunt eim vil z' hande, multa se nobis offerunt. z' hergets sy. bis mer ds hergets, eja vide, quid agas. z' hof ryte, magno comitatu adventare, sumtui esse. z' jahr, anno futuro.

Z a a g g e, insudare rei infelici successu.

Z a a l, bösi, convicia. zaale, ad scopum tendere. es zaalet im nüt, multum abest.

Z ä ä y, latus, tenax. zäy wi händsche-läder, disceptu difficile; difficilis (*de homine*), robustus, praepotens.

Z a b l e. eine la zable, operam suam alicui ad extremam necessitatem usque negare, propriae industriae relinquere aliquem.

Z ä d e l, in sede. zädel ga, insidere sedibus suis.

Z ä g g e, molestus, importunus. zägge läse eim, reprehendere aliquem, carpere, virgula censoria notare.

Z ä l g, spatium terrae plurimos agros continuens.

Z ä m e, simul; con, de verbis.

Z ä m e b h a, cogere, coactare; ds mul, linguam compescere.

Z ä m e c h ö n e, congruere, convenire inter se. nit zämechönne, dissentire. zämechönne, multa consuetudine jungi.

Z ä m e g a, saepius se convenire.

Z ä m e g ä, copulare, de matrimonio.

Z ä m e g s c h i r e, congruere. si chönne nit zämegschire, non bene convenit inter eos.

Z ä m e g s e e, nullo obstaculo a mutuo intuitu impediri.

Z ä m e h a, claudere, ds mul zämeha, linguam compescere; arcte conjunctum esse; junctis viribus agere; conjuncte frui; der spalt, conjungi, ut fissura non appareat. zämeha wie buebe d' vogelnäster, compacto rem gerere ut fures in nundinis.

Z ä m e l ü t e. es lütet ihm zäme, in extremo constitutus est.

Z ä m e m a c h e, agere inter se invicem. si mache zäme wie di taube, ut canes rabidi se lacerant. si mache zäme wie d' gauche, ad nauseam usque sibi blandiuntur, asinus asinum fricat. es zäme mache, pacisci, convenire de pretio.

Z ä m e s c h i e ß e, in lusu certando vel sorte inquirere, ex qua parte quilibet stare debeat.

Z ä m e s c h l a, numero addere.

Z ä m e s c h n u r p f e, rugas contrahere; obiter, inconcinne consuere.

Z ä m e s y, partibus alicujus stare, in lusu usurpatum.

Z ä m e t h u e, congruere. das thuet nüt zäme, difficile est inter eos amicitiam nectere. zämethue, matrimonio conjungere. me sötti die zämethue, sit hic maritus et haec ejus uxor.

Z ä m e z e l l e. es zellt nut (?) zäme, plurimum interest.

Z ä m e z i e, frequenter se convenire.

Z ä n d. er het d' zänd nit vergäbe im mul, edax est, homo multi cibi.

Z ä n d t u m, von einem und kein andern (von dritter hand).

Z ä n z, *Vincentius*.

Z ä p f l e, subridere.

Z ä r r e, austerum esse. zärrig, austerus.

Z e e n d e e i n e, attenuare opes alicujus, eim öpis, partem auferre.

Z e i c h n e ö p i s, notare. ds züg zeichne, nomen suum inurere, acu pingere. eine zeichne, notam reportatae victoriae imprimere alicui.

Z e i g e e i m, animadvertere in aliquem. wart numme, i will ders zeige, mane, mox poenas dabis.

Z e i n e, corbis.

Z e l l e, loqui, numerare, narrare. von öpis anders zelle, sermonem alio traducere. me zellt vil, variii rumores sparguntur. zellig, dialect. Hasl., festivus. zellti, dialect. Hasl., fama.

Z e r s c h y t e r e t, raptus, conquassatus, de corpore humano morbis fracto dicitur.

Z e r s p r ä z l e, comminuere, confringere.

Z e t t e, herbam sectam in prato dispergere.

Z i b e, glacie vehi. zibi, stadium glaciatum.

Zie, lucrum facere; pecunia corrumphi; ordine militari incedere; *öpis*, rem alteri venditam jure cognationis sibi vindicare. zie si, discedere cum pudore; fugere. er het zi zoge, aufguit. zie zue eim, frequentius invisere. zie mit eim, adhacrere alicui.

Zihlig, mediocriter.

Zimis, degustatio cibi transitoria (?).

Zimpfer, pulchella.

Zingge, ramus cornuum.

Zinlet, maculosus, de vaccis dicitur. a zin et let, quae terminatio usitata est, uti gſleklet, gſtrichlet (zin aber angeblich aus dem Hebräischen).

Zipperflink, mollicula, delicatula.

Zirzel, circulus, circinus. ventus est etiam antiquis Gallis Circius appellatus, a turbine dictus. v. *Candenii Britan.* p. 20.

Zitteraus, lichen.

Zogelich, lente. *zogelich thue, caute, circumspecte agere.*

Zöke, allicere.

Zottle, laxis membris incedere.

Züchte, mit züchte z'rede, salva venia dicam. züchtig, parce.

Zue notat intensionem, ut: zuefüre uf eine, frequenti ictu petere aliquem; läng zuepredige, concionando prolixum esse.

Zueche, prope.

Zuechebringe, afferre, cogere, persuadere, ad comparendum cogere. i ha n'e nie chönne zuechebringe, præsentem habere nunquam potui.

Zuechecho, advenire, appropinquare.

Zuechega, appropinquare.

Zuecheha, proprius admovere; eine, adigere aliquem.

Zuechehäggel, uncino attrahere.

Zuechemache si, occurrere; se ingere. er macht si a n' alle n' orte zueche, ubique se admiscet.

Zuecherüste, praeparare.

Zuecheschisse, proxime scopum attingere; contribuere.

Zuechesetze si, assidere mensae. er setzt si a n' alle n' orte zueche, omnium mensarum assecla est (Cic.), percurrit mensas.

Zuechesta, assistere; eim, auxilio esse.

Zuechesy, adesse.

Zuechethue, de suo addere; cibos igni apponere; sparsò rumori addere; in numerum 200 virorum referre.

Zuechewärche, adigere, compellere; enandere, exaequare.

Zuechezie, attrahere.

Zuebha, clausum tenere.

Zuega, contingere, fieri. i n'eim zuega, eadem opera fieri. zuegangstag, dialect. Hasl., dies communionis.

Zuegryffe, suffurari.

Zueha, clausum haberø; conferre aliqui beneficium.

Zuehau, cibum devorare.

Zueluege, attendere, connivere; spectato rem se præbere; cavere; connivere. i ha nit länger chönne zueluege, diutius connivere non potui, coecutire.

Zuerichte, vulnerare, foedare.

Zuerüste (zuerichte) eine, inclementer tractare aliquem; vulnerare. zuerüste si, se conspurcare; vino se obruere.

Zuerytig, ultiro se connectens, conno-dans.

Zueschance, cumulo addere. er het alles sine verwante zuegschanzet, omnia cognatis vindicavit.

Zueschla, salutem conferre (remedia).

Zuespräche, dialect. Hasl., intercedere pro aliquo.

Zuesta, sublevare aliquem.

Zuezie, diverti, de nuntio dicitur; adjutum proficiisci.

Zug, comitatus. er ist mit eme zug daher cho, magno comitatu incessit.

<i>zug, jus sibi ob affinitatem rem venditam vindicandi. si zug a n'es ortha, locum aliquem frequentare, delectari loco. zügle, domicilium mutare. züglete, vectio, devectio suppelletilis.</i>	<i>Zwäg nää, aggredi opus. zwäg nä, derfür, ad satisficiendum cogere; defatigare, de morbis.</i>
<i>Zük e, decipula.</i>	<i>Zwäg richte, restaurare.</i>
<i>Züng, materia ad sepiendum parata.</i>	<i>Zwäg rüste, parare.</i>
<i>Züpf e, trica; tricare. züpf e, zämezüpf e, contrahi, de corpore humano et de panno dicitur.</i>	<i>Zwäg stelle, ordinare.</i>
<i>Züssi, Susanna.</i>	<i>Zwäg sy, convalescere. er ist alle wider zwäg, totus convaluit.</i>
<i>Züt tel, miser.</i>	<i>Zwäg zie, locare. d' tische zwäg zie, mensas disponere. e chrankheit ihm zwäg zie, morbum sibi consiscere, contrahere. er het ihm das mit sim mul zwäg zoge, ob linguae intemperantiam hoc ei accidit.</i>
<i>Zwaane, reprehendere aliquem.</i>	<i>Zwär is, in transversum.</i>
<i>Zwasple, discurrere.</i>	<i>Zwingge, oblique respicere.</i>
<i>Zwäg anse, aliquo usque. zwäg abe, zwäg före, zwäg hindere, zwäg ufe, vide suis locis.</i>	<i>Zwirgge, duobus digitis cutem alicujus vellicare, comprimere.</i>
<i>Zwäg cho, revalescere. er ist ordelich wider zwäg cho, satis revaluit; idem quod z' schlaag cho; v. superius.</i>	<i>Zwöü under einist thue, duabus rebus animum applicare, sorbere et flare zwöüwe, bis accidere. was si zwöüwet, das drittet si, quod bis, id vulgo ter fit.</i>
<i>Zwäg ha, suppeditare. i cha der das buech scho zwäg ha, facile hunc librum tibi praestabo. zwäg ha, luere. er wirt müsse zwäg ha, poenas dabit.</i>	<i>Zwürig, bis. er lat ihms nit zwürig säge, ad vindictam pronus est. me mueß ihms nit zwürig säge, ad nulum paratus est.</i>
<i>Zwäg hälf e, auxilium praestare; fortunam alicujus inchoare. das het mer zwäg gholfe, hoc fuit peculii mei fermentum. Petr.</i>	<i>Zwüsche düre, non nimis. zwüsche düre ga, pertransire. zwüsche inecho, intervenire. zwüscheni ha, ingerere, immittere.</i>
<i>Zwäg houwe, in varium opus caedere, parare.</i>	<i>Zybe, lubricam glaciei superficiem emetiri (s. zibe).</i>
<i>Zwäg lege, ordinare; facundia sua aliquid verisimile reddere, discutere aliquid.</i>	<i>Zyg, suspicionem habere de aliquo.</i>
<i>Zwäg mache, in ordinem redigere; restaurare. er het sis hus la zwäg mache, renovavit aedes suas. si zwäg mache, concinnare vestes.</i>	<i>Zylete, linea, ordo.</i>
	<i>Zystig, dies Martis.</i>
	<i>Zytig werde, mora superari. zytlig, mature.</i>